مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

رناګل اریوبزی

۲۰۲۱/۰۲/۰۹

د خوشال خټک عقیده

او سیاسي فلسفه

دریمه برخه

(۱)

د خوشال په سیاسي فلسفه کې دجنګ مقام:

په دې ځای کې دجنګ دتعریف نه تیریږم. ځکه چې جنګ د دوو تنو ترمنځ د لفظي جګړې نه را واخله بیا دهیوادونو تر منځ تروسله والې نښتې پو رې د لاملونو، موخو، تکتیک، ستراتیژۍ او جنګي وسایلو له مخې دومره ډېر ډولونه لري چې په یوه تعریف کې نه ځائیږي اوله بلې خوا دخوشال خان دوخت جنګونه دشلمې او یویشتمې پیړۍ له جنګونو سره ډېر توپیرونه هم لري چې په خپل وار دجنګ په تعریف کې نورې ستونځې رامنځ ته کوي. دخوشال خټک د جنګي وړتیا او مهارت ستاینه هم نه کوم او په دې پسې هم نه ګرځم چې له کوم جنګه بریالی راوتلی دی او کوم جنګ یې بایللی دی. په دې ځای کې غواړم پوه شم چې جنګ دبابا په سیاسي فلسفه او انساني وجدان کې کوم ځای درلود اوایا ننګیالی خوشال په رښتیا جنګیالی خوشال و اوجنګ یې دژوند هدف ګرځولی واو کنه په جنګ یا جنګونو کې ښکیل شوی و. په دې هکله دڅیړنې په بهیر کې لومړی دخوشال خان دې شعر سره مخامخ شوم:

اولیـــا د اولیـــا ســـره بـــد نه دی — **دا په دا چه یې د نفس نشته هوا**
په دنیا دپاچا هانو سره ضد دی — **امـــرا ســـره د ښـــمـــن دی امـــرا**

(منتخبات خوشال خټک، ۱۳ مخ)

اولیا دهرډول حرص او نفسي غوښتنو نه پاک، بې ریا او په بشپړه اخلاص دلوی پروردګار په ذکر او فکر مشغول او له دې امله دهغه لوی ذات نږدې دوستان دي. اولیا له بدو بد وړې اوتل ښیګڼې رسوي. دځان غوښتنې او ځانته غوښتنې ځنځیرونه یې شلولي، یوازې او یوازې دلوی څښتن درضایت په لټه کې دي. نوځکه په زړونو کې کینه اوحسد او په خپلو کې دلانجو اوجګړو موضوع هم نه لري او دیو بل سره په دوستۍ او مینه او محبت کې ژوند کوي. خو ننګیالی خټک دخپل وخت دوسله والو ځوا کونواعلا سرقومندانانو یانې پاچاهانو، آمرانو او هغوی ته ورته زور واکانو ته داولیا په سترګه نه ګوري بلکې دنفس او حرص غلامان او دزور او زرو لیوالان یې ګڼي چې شپه او ورځ دخزانو دپړسولو او دزورواکې دپراخولو په فکر کې دي. د بل پاچا یاامیر نظامي او مالي ځواک یې دستر ګو اغزی و. د شتمنې او زور واکې حرص یې ترمنځ بدګمانې را پارولې چې دښمنې ترې جوړیدلې او وسله والې جګړې ته رسیدلې. په جګړه کې زورورارخ کمزوری ماتوي، خزانې او شتمنې یې لوټوي، ولس یې استثماروي او خپل هر څه په منې. وینو چې دخوشال دسیاسي فکر له مخې د جنګ موخه اولا مل د پاچا ها نو، آمرانو او هغوی ته ورته زورواکانو د ټیټو نفسي غوښتنو یانې حرص څخه سرچینه اخلې او ګټه یې هم دوی ته رسیږي او دولسونو پراخې پر ګڼې پکې له هرې خوا ژوبلیږي. ولسونه د ولسونو سره دښمنې نه لري، دیواوبل په ضد نه جنګیږي، جګړې

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

ته دپاچاهانو، امیرانو او یاد محلي زورواکانو له خوا مجبوریږي. لنډه دا چې خوشال خټک جنګ او جنګ غوښتنه داسلامي اخلاقو، دانساني عقل اووجدان ضد عمل اودنفس او حرص دغلامي او دبې عقلي پایله ګڼي او په یو بل ځای کې لیکي چې:

عقل وهوش یې وسرې وته پیداکړ | دا چیچل داړل د پـرانګ وو یا د پړ
دا بیدرد که په ظاهرسړی لیده شي | وخوشال ته مچ میږی دی ماشي سپړ

(منتخبات خوشال، ۵۰ مخ)

چیچل او داړل د پړواو پرانګانوکاردی. عاقل انسان نه داړل کوي، نه جنګ کوي او نه چیچل کوي. یاني عقل دجنګ اړتیا کمزوري کوي اوبې عقلي دجنګ خطر زیاتوي. خوشال خټک دعاقل یا هوښیاراو دبې عقله او یا ناپوه تر منځ یو توپیر په دې کېویني چې:

هوښیار هغه دی چې سخت جنګونه | تر خیره راولي په فرسنګونه
نادان هغه دی چې په کار د سولي | کـړ کا د شــروفســا د رنـګونه

(د خوشال خټک کلیات............۴۳۶ مخ)

په بل ځای کې لیکي چې :

څوک چې له خلکه شوروغوغا کا | نادان حریص دی، هغه چې دا کا
چې عاقلان دي، چې صابران دي | هغـه به کـلـه جنـجا ل له چا کــا

(د خوشال خټک کلیات، ۳۷۳ مخ)

جنګ – که د امپراتوریواو هیوادونواوکه په قومونواو کلیو اوبانډو کې وي – دولسونو آرامي او هوسایی ته زیان رسوي، اوپه جنګ دښمني او دښمنان له منځه نه ځي بلکې کیني، دښمنی اودښمنان لا زیاتوي. خوشال خټک په دې عقیده دی چې دوستي د دښمني او دښمنانو د له منځه وړلوترټولوښه او حتی یوازنی لار ده. یاني که څوک غواړي چې دښمن له سره ورک کړي نو له هغه دې دوست جوړکړي. بابا ټینګار کوي چې:

هوښیــا ر هغه دی چې د یر د وستـان لري | په دښمـنا نو با ندې احسان لري
دښمن دي دوست کا دوست دي دښمن نه کا | خوږ دي دهرچا سره زبان لري

(د خوشال خټک کلیات،۵۳۷ مخ)

وینو چې خوشال خټک نه یوازې شخړه او دښمني غندي بلکې له جنګ دسولې او له دښمنۍ د دوستۍ په لور هلې ځلې دیني مکلفیت او وچت اخلاقي ارزښت هم ګڼي او لیکي چې:

څوک چې آشتي غواړي که دی غلیم دی | والصلح خیر ځای دتسلیم دی
عـفـو بـهـتـره تـر ا نـتـقـا مـه ده | نیـکي په بد و کا ر د کریم دي

(د خوشال خټک کلیات،۴۴۳ مخ)

په غچ او انتقام اخیستنه کې تیری او تیروتنې هم کیږي چې بد تري جوړیږي خو په بخښنه کې هیڅ ډول تیری اوتیر وتنه نه ځائیږي بلکې له سره نیکي ده اونیکي په بدوکریم کار ګڼل کیږي. نو ځکه بابا ټینګار کوي چې:

ښــه سړی د چا پــه بــد ونظر نه کا | که څوک بد ورسره کاندي دی به ښه کا
پــه بــارداره ونــه تــل وریږي کاڼي | ورته ګوره چې باردار ونه څه کــــا
دا په دي چې خود بیني ورسره نشته | د جهان نـنـداره ځـــکه د وه لیـمه کا

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنېزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

(همدا اثر، ۱۵ مخ)

او په یوه بل ځای کې لیکي چې:

راشـــــه ښیـګـنه دوني ګـوره		**خپل ځان په نمرکا، بل کا په سیوره**
په سنګ بې وولـه، میوه درواچوي		**خصلت له وني واخـلـه ای ورورە**

(د خوشال کلیات،۴۱۶ مخ)

دخوشال ختک دا پورتني څرګندوني راښیي چې جنګ دده په سیاسي فلسفه کې چندان ښه مقام نه لري، جنګ دانسانی عقل، اخلاقو اوله سره دانسانیت ضد عمل ګڼي اوتر دې چې کوچني تاوتریخوالي ته په بده سسترګه ګوري او انسان دانسان په وړاندې تیریدني، حوصلې، خواخوږی اوښیګڼي ته را بولي. په خواښیني سره باید ووایم چې په ډیرو لیکنو کې دخوشال خان نظامي پوهه، دلښکر سوق او اداره، په جګړې کې دهغه شخصي وړتیا له سره جنګ بلل کیږي، خو دجنګ په وړاندې دهغه سیاسي دریځ هیڅ په پام کې نه نیول کیږي، نوځکه دننګیالي بابا نه جنګیالی خوشال جوړیږي او دجنګ غوښتلو او په جنګ کې دښکیل کیدلو تر منځ تو پیر ورکیږي. د دې برخې په « ب» جز کې په همدې ټکي هم یو څه بحث کیږي .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولـئ